

Török Bernát: Szabadon szólni, demokráciában. A szólásszabadság magyar doktrínája az amerikai jogirodalom tükrében

(Budapest, HVG-ORAC, 2018, 184. oldal,
ISBN 978 963 258 412 6)

A kötet a szerző sikerrel megvédett doktori disszertációjára épül, amely már eredeti állapotában is messze meghaladta a doktori disszertációktól szokásosan elvárt minőséget, tartalmában, stílusában, eredetiségében egyaránt; kiforrott munka, a szerző sokéves elméleti kutakodásának és gyakorlati tevékenységének foglalata. A kötet tehát teljes értékű monográfia, nem pedig első bátrabb szárnypróbálgatás. Török a szólásszabadság kutatója és gyakorlati művelője volt, amerre csak megfordult, legyen az a médiahatóság, az Alkotmánybíróság vagy az egyetemi szféra. Saját víziója van a szólásszabadság mibenlétéről, és azt – a magyarországi jogtudományban egyáltalán nem magától értetődő módon – alapos, körütekintő, elmélyült indokolással támasztja alá, sáncolja el a vele szemben felvethető esetleges kritikáktól.

A kötet tárgyának dogmatikai elemzése a magyar jogtudományban, mondhatni, hiánypótló – e hiány persze részben szükségszerű volt (eddig), hiszen a szólásszabadság fogalmi alapjainak értékeléséhez elengedhetetlen a kellő mennyiségű eltelt idő, amely a szükséges feldolgozható materiáról, elégséges tapasztalatról és a távolságtartó áttekintés lehetőségéről gondoskodik. A könyv a legfontosabb, sokszor emlegetett, de kevésszer elemzett fogalmi alapvetések tisztázására vállalkozik, és világítja meg unásig használt kategóriák valódi, a gyakorlatban alkalmazható jelentését: különösen fontos ezek közül a „közügy” és a „tartalomsemlegesség” mibenlétének pontos elemzése és rögzítése.

Erősen hatott a kötetre az amerikai szólásszabadságjogi irodalom, és nem csupán elméleti megalapozását, illetve forrásait tekintve: nyelvezete, struktúrája, logikai rendszere, vitázó érvelése is mind-mind a *First Amendment* elemzésének meghatározó szakirodalmi eredményeit idézik fel. A szerző kutatási módszere elegáns, távolságtartó, emelkedett, mégsem szenvtelen; a magyar szerzők által írt elméleti művekre az amerikaiaknál kevésbé fókuszál, de ezt tekinthetjük tudatos – és védhető – értékválasztásnak is. A kötet ugyanakkor nem viszonyul kritikátlanul az amerikai jogi dogmatikához sem, amely egyrészt nem mentes az ellentmondásoktól, másrészt nem alkalmazható egyszerű jogátvitellel a magyar, illetve az európai viszonyokra: más emberképpel dolgozik, más hangsúlyú értékrendet állít fel, és eltérő történelmi és társadalmi viszonyok között jött létre. Ez ad magyarázatot arra, hogy miért lett kissé félresikerült az Alkotmánybíróság azon két magyarországi kísérlete, amelyek amerikai szólásszabadság-doktrínát kívántak a kellő gyökérzet nélkül a magyar jogrendszerben megtelepíteni a gyűlöletbeszéd szabadsága és a közügyek vitáinak amerikai típusú védelme tekintetében.

Az amerikai jogrendszer azonban csak tükörként szolgál a kötetben a szerző számára, amelyben magunkat: a magyar szólásszabadságjogi dogmatikát nézegethetjük. A kötet élvezetes stílusa, olykor szenvedélyes érvelései a szerző elkötelezettségéből fakadnak, amellyel a szabad szólás ügye felé fordul, és amely elégséges erőt ad számára, hogy megbocsátón és kellő megértéssel elemezze az elmúlt száz három évtized olykor szükségszerűen tekervényes útjait, amelyeket a magyar szólásszabadság ügye bejárt.

Helyesen tesszük, ha erre az útra – a szólásszabadság fejlődésére – a folyamatosan változó technológiától függetlenül folyamatként tekintünk, amelyben újra és újra ugyanazon vagy nagyban hasonló kérdésekkel szembesülünk, s e kérdések helyes megválaszolása egy jól működő, szabad, és az emberek egyenlő méltóságának elvére épülő társadalomhoz visz közelebb minket. Jelen kötet ugyan egy pillanatfelvételt tár elénk – mely kellően részletgazdag, mint egy Bruegel-kép, amely csak az aprólékos szemlélőnek tárulkozik ki minden elemében, és amely rögzített kép hónapról hónapra szükségszerűen változik –, de mögöttes kérdései nem avulnak el. A pillanatfelvételek mögött pedig mindenkor ott vannak az elmúlt évtizedek küzdelmei, vitái, jó és kevésbé szerencsés közpolitikai, alkotmánybíróági vagy bírósági döntései, így összességében hiteles képet festenek e Magyarország számára túlzás nélkül történelmi időszak, az elmúlt közel három évtizedünk egy igen fontos eleméről, a szólás- és a sajtószabadság formálódásáról.

Az talán még mindig kérdés, hogy egyáltalán teljes pompájában létezik-e, avagy még mindig csak a formálódás állapotában van a vonatkozó magyar jogi doktrína; a Török Bernáthehoz hasonló művek – melyek nem állnak nagy számban rendelkezésre – valójában nem is leírják, hanem maguk teremtik azt. Mint a nagyotmondásáról híres báró, aki a saját hajánál fogva húzta ki magát a mocsárból, úgy nyeri ki a dolgozat a szólásszabadság magyar dogmatikáját a számos, sokszor egymásnak is ellentmondó, olykor a lényeges tartalmat elrejtő, sőt máskor talán tévesnek is tekinthető alkotmánybíróági döntés halmazából. A dolgozat szinte kész receptet ad a jövő (legalábbis a közeljövő) alkotmányossági vizsgálataihoz, és csak remélni lehet, hogy kellő figyelem hárul majd rá e téren is.

KOLTAY ANDRÁS

